

Sygn. akt II Ca 500/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 września 2013 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny – Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Dariusz Iskra (sprawozdawca)

Sędziowie: Sędzia Sądu Okręgowego Andrzej Mikołajewski

Sędzia Sądu Rejonowego Marta Postulska – Siwek

(delegowana)

Protokolant Sekretarz sądowy Katarzyna Gustaw

po rozpoznaniu w dniu 19 września 2013 roku w Lublinie, na rozprawie

sprawy z powództwa A. P.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Starostę Powiatu (...)

o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej (...) a rzeczywistym stanem prawnym

na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Rejonowego w Chełmie VIII Zamiejskowy Wydział Cywilny z siedzibą we Włodawie z dnia 5 marca 2013 roku, w sprawie VIII C 125/13

I. oddala apelację;

II. oddala wniosek A. P. o zasądzenie od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Starostę Powiatu (...) zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

Sygn. akt II Ca 500/13

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 23 lipca 2012 roku, wniesionym do Sądu Rejonowego we Włodawie w dniu 23 lipca 2012 roku, powód – A. P. wniósł o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej nr (...) a rzeczywistym stanem prawnym przez wykreślenie w dziale IV tej księgi hipoteki przymusowej kaucyjnej na rzecz Skarbu Państwa – Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. oraz o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Starostę Powiatu (...)

W uzasadnieniu pozwu powód podał, że jest właścicielem nieruchomości położonej we wsi O., gmina W., stanowiącej zabudowaną działkę gruntu nr (...), o powierzchni 0,0400 ha, dla której Sąd Rejonowy we Włodawie IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...). W dniu 30 maja 2005 roku na podstawie decyzji nr (...) (...) Oddział C. (obecnie Inspektorat w C. Oddział w B.), z dnia 27 grudnia 2004 roku, w dziale IV księgi wieczystej dokonano wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej na rzecz Skarbu Państwa – Oddział w B..

Zdaniem powoda, po dniu 1 stycznia 2003 roku podmiotem legitymowanym do wystąpienia z wnioskiem o wpis hipoteki przymusowej był nie Skarb Państwa, lecz Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Figuruje obecnie w księdze wieczystej wpis na rzecz nieistniejącego podmiotu czyni zasadne powództwo o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym poprzez wykreślenie tego podmiotu.

*

Pozwany Skarb Państwa reprezentowany przez Starostę Powiatu (...) nie uznał powództwa i wniósł o jego oddalenie oraz o zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych, uzasadniając, że nie posiada legitymacji biernej do wystąpienia w niniejszej sprawie w charakterze pozwanego, a stroną pozwaną powinien być Zakład Ubezpieczeń Społecznych (k. 20).

*

Wyrokiem z dnia 5 marca 2013 roku Sąd Rejonowy w Chełmie VIII Zamiejskowy Wydział Cywilny z siedzibą we Włodawie oddalił powództwo i zasądził od A. P. na rzecz Skarbu Państwa reprezentowanego przez Starostę (...) kwoty 1200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (k. 43).

W uzasadnieniu wyroku Sąd Rejonowy ustalił, że dla nieruchomości położonej w O., gmina W., złożonej z działki gruntu nr (...), w Sądzie Rejonowym w Chełmie XI Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą we W. prowadzona jest księga wieczysta nr (...). W dziale II tej księgi jako współwłaściciele nieruchomości w udziałach po 1/2 części wpisani są powód A. P. i B. P.. W dziale IV księgi wpisana jest hipoteka przymusowa kaucyjna na sumę 13661,45 zł, zabezpieczająca wierzytelność z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne i obciążająca udział K. P., wynoszący 1/2 część. Jako wierzyciel hipoteczny wpisany jest Skarb Państwa – Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.. Wpis został dokonany w dniu 30 maja 2005 roku na podstawie decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. (obecnie Oddział w B., Inspektorat w C.) z dnia 27 grudnia 2004 roku, Nr (...).

Sąd Rejonowy ustalił, że aktem notarialnym z dnia 5 stycznia 2011 roku, Rep. A Nr (...), A. P. i B. P. znieśli współwłasność nieruchomości oznaczonej jako działka nr (...), położonej w O., w ten sposób, że powód nabył tę nieruchomość w całości do majątku osobistego.

Sąd Rejonowy przytoczył treść przepisu art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o księgach wieczystych i hipotece i wyjaśnił między innymi, że powód nie udowodnił, że nastąpiło wygaśnięcie hipoteki w związku z wygaśnięciem wierzytelności, skutkujące wykreśleniem hipoteki z księgi wieczystej. Powód na tę okoliczność nie powoływał się, jak również nie wskazywał innych podstaw uzasadniających wykreślenie hipoteki obciążającej nieruchomość stanowiącą jego własność, za wyjątkiem twierdzenia, że podstawą uzasadniającą jego żądanie jest błędne oznaczenie w księdze wieczystej jako wierzyciela hipotecznego Skarbu Państwa – Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, jak również okoliczność, że po 1 stycznia 2003 roku podmiotem legitymowanym do wystąpienia z wnioskiem o wpis hipoteki przymusowej był nie Skarb Państwa, lecz Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Zdaniem Sądu Rejonowego okoliczności te nie stanowią podstawy wykreślenia hipoteki przymusowej kaucyjnej obciążającej nieruchomość powoda, wpisanej na podstawie decyzji (...) Oddział w C. (obecnie Oddział w B., Inspektorat w C.) nr UR (...), z dnia 27 grudnia 2004 roku, doręczonej w dniu 5 stycznia 2005 roku. Skoro wierzytelność nie wygasła, to istnieje hipoteka ją zabezpieczająca i brak jest podstaw do jej wykreślenia.

Sąd wskazał, że od 1 stycznia 1999 roku, w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych, Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie stanowi *stationis fisci* Skarbu Państwa, co miało miejsce pod rządami ustawy z dnia 25 stycznia 1986 roku o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych, w związku z czym nie może już występować w roli państwowej jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 67 § 1 k.p.c. Ponadto Skarb Państwa nie jest osobą prawną zajmującą się realizacją zadań z zakresu zabezpieczenia społecznego. Te zadania zostały powierzone innej osobie prawnej – Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, który jest

wprowadzie państwową osobą prawną i realizuje zadania Państwa, ale ma własną podmiotowość materialnoprawną i procesową. Zatem legitymacja bierna w niniejszym procesie przysługuje Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, nie zaś Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Starostę (...) na podstawie art. 11 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami. Zgodnie z tym przepisem starosta jest organem reprezentującym Skarb Państwa w sprawach gospodarowania nieruchomościami, nie zaś w sprawach dotyczących zadań z zakresu zabezpieczenia społecznego.

Sąd wskazał, że w związku z nowym brzmieniem art. 26 ust. 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, obowiązującym od dnia 1 stycznia 2003 roku, od tej daty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych przysługuje uprawnienie do uzyskania na swoją rzecz wpisu hipoteki przymusowej zabezpieczającej należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne. Potwierdził to Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 22 lutego 2007 roku, III CZP 166/06. Do czasu publikacji tego orzeczenia sądy wieczystoksięgowe dokonywały niejednokrotnie wpisu do księgi wieczystej hipoteki przymusowej, zabezpieczającej wierzytelność z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, na wnioski oraz na rzecz Skarbu Państwa oraz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, jako dysponenta Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, próbując w tym zakresie pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19 września 2002 roku, V CKN 1223/00, stwierdzającym, że „wpis do księgi wieczystej hipoteki przymusowej, zabezpieczającej wierzytelność z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, następuje na rzecz Skarbu Państwa oraz zakładu Ubezpieczeń Społecznych, jako dysponenta Funduszu Ubezpieczeń Społecznych”.

Sąd wskazał, że wobec treści przepisu art. 26 ust. 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w brzmieniu obowiązującym po dniu 1 stycznia 2003 roku, uznać należy, że była to praktyka błędna. Powód nie żądał jednak usunięcia niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym przez wyeliminowanie błędnego oznaczenia uprawnionego wierzyciela hipotecznego i wpisanie jego prawidłowego oznaczenia, natomiast domagał się wykreślenia hipoteki z działu IV księgi wieczystej nr (...). Powództwo w tym zakresie nie mogło być uwzględnione, zaś Sąd jest związany żądaniem pozwu zgodnie z art. 321 § 1 k.p.c.

W ocenie Sądu, powodowi – właścicielowi obciążonej nieruchomości przysługuje uprawnienie do wystąpienia do sądu wieczystoksięgowego z wnioskiem o wpis prawidłowo oznaczonego wierzyciela hipotecznego – Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w miejsce błędnie oznaczonego Skarbu Państwa.

Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia o kosztach procesu Sąd Rejonowy wskazał przepisy art. 98 § 1 i 3 k.p.c.

*

Od wyroku Sądu Rejonowego w Chełmie VIII Zamiejskowy Wydział Cywilny we Włodawie z dnia 5 marca 2013 roku apelację wniósł powód, zaskarżając ten wyrok w całości.

Powód zarzucił „nierozpoznanie istoty sprawy poprzez błędne pojmowanie instytucji hipoteki i przyjęcie, że niezgodne z prawem ustanowienie hipoteki na rzecz podmiotu nieuprawnionego (tj. Skarbu Państwa) skutkuje powstaniem hipoteki na rzecz innego podmiotu (Zakładu Ubezpieczeń Społecznych) w sytuacji, gdy Skarbowi Państwa nie przysługiwała wierzytelność uprawniająca do ustanowienia hipoteki na wierzytelności powoda”.

Powód zarzucił również:

„- naruszenie prawa materialnego, tj. art. 6 k.c. poprzez jego zastosowanie i przyjęcie, że "powód nie udowodnił, że nastąpiło wygaśnięcie hipoteki" w sytuacji, gdy na powodzie nie ciążył obowiązek przeprowadzenia takiego dowodu, ponieważ w konsekwencji wpisanie nieuprawnionego podmiotu do powstania hipoteki w ogóle nie doszło,

- naruszenie art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej poprzez nieuprawnione uprzywilejowanie pozycji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wobec powoda przejawiające się w stwierdzeniu, że "powodowi przysługuje uprawnienie do wystąpienia do Sądu wieczystoksięgowego z wnioskiem o wpis prawidłowo oznaczonego wierzyciela hipotecznego – Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – w miejsce błędnie oznaczonego Skarbu Państwa w sytuacji,

gdy ZUS jest podmiotem dysponującym wykwalifikowaną kadrą urzędniczą i sam może wystąpić do sądu wieczystoksięgowego o ustanowienie hipoteki na nieruchomości podmiotu, wobec którego przysługuje mu wierzytelność”.

A. P. wniósł o:

„1) uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie (...) o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości, tj. poprzez uzgodnienie stanu prawnego nieruchomości przez wykreślenie w dziale IV księgi wieczystej nr (...) hipoteki przymusowej kaucyjnej na rzecz Skarbu Państwa – Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.,

2) zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów sądowych za I i II instancję”¹ (k. 56-59).

Na rozprawie apelacyjnej pełnomocnik powoda popierał apelację i wnosił o zasądzenie na rzecz powoda kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych (k. 82).

*

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja powoda jest bezzasadna i w związku z tym podlega oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Trafny jest wprawdzie częściowo zarzut pozwanego, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, jednak po pierwsze nie nastąpiło to z przyczyn wskazanych w treści zarzutu apelacyjnego, a po drugie nie uzasadnia w rozpoznawanej sprawie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Podstawą faktyczną powództwa było twierdzenie powoda, że hipoteka przymusowa kaucyjna na udziale w prawie własności nieruchomości objętej księgą wieczystą (...) wpisana była na rzecz Skarbu Państwa, podczas gdy wierzycielem wierzytelności zabezpieczonej hipoteką przymusową był Zakład Ubezpieczeń Społecznych, jako samodzielna osoba prawna.

Zdaniem powoda hipoteka została wpisana na rzecz podmiotu „nieistniejącego”.

Z twierdzeń powoda można było wyprowadzić wniosek, którego powód wprost nie wyraził, że hipoteka nie mogła powstać na rzecz innego podmiotu niż wierzyciel wierzytelności podlegającej zabezpieczeniu hipoteką przymusową.

Sąd pierwszej instancji znaczną część swoich rozważań zawartych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku poświęcił problematyce wygaśnięcia hipoteki na skutek wygaśnięcia wierzytelności zabezpieczonej tą hipoteką. Rozważania na ten temat były całkowicie bezprzedmiotowe, gdyż powód nie powoływał się w ogóle na wygaśnięcie wierzytelności zabezpieczonej tą hipoteką, a nawet nie kwestionował istnienia tej wierzytelności.

Punktem wyjścia dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy jest jednoznaczne określenie, na czyją rzecz wpisana została hipoteka w księdze wieczystej (...). Treść wpisu w dziale IV tej księgi nie daje jednoznacznej odpowiedzi na tak postawione pytanie. Treść wpisu „Skarb Państwa – Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.”, nie daje jeszcze jednoznacznej odpowiedzi, czy podmiotem, na rzecz którego wpisana została hipoteka przymusowa kaucyjna, jest zarówno Skarb Państwa, jak i Zakład Ubezpieczeń Społecznych, czy też Skarb Państwa reprezentowany przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, czy też może tylko Zakład Ubezpieczeń Społecznych, a wskazanie w treści wpisu Skarbu Państwa nastąpiło błędnie.

Aby udzielić prawidłowej odpowiedzi na postawione wyżej pytanie, należy odwołać się do części dokumentów znajdujących się w aktach księgi wieczystej (...), a mianowicie do wniosku o wpis hipoteki i dokumentów stanowiących podstawę wpisu tej hipoteki.

Wniosek o dokonanie wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej złożył w dniu 13 maja 2005 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych – Oddział w B. do Sądu Rejonowego we Włodawie. Z treści wniosku wynikało, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych wnosi o wpisanie hipoteki na swoją rzecz, a nie na rzecz Skarbu Państwa (k. 27-28 akt księgi wieczystej).

Do wniosku o wpis hipoteki wnioskodawca dołączył decyzję z dnia 27 grudnia 2004 roku, UR (...), orzekającą o solidarnej odpowiedzialności K. P.i W. Z.za należności wynikające z niedopełnienia ciążącego na nich obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne w związku z prowadzoną przez nich działalnością gospodarczą. Wierzycielem tych należności był Zakład Ubezpieczeń Społecznych, a nie Skarb Państwa (k. 29 akt księgi wieczystej).

W dniu 27 maja 2005 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych – Oddział w B. złożył do Sądu Rejonowego we Włodawie pismo, w którym wskazał, że wniosek o wpis hipoteki przymusowej kaucyjnej dotyczy udziału 1/2, którego uczestnik jest współwłaścicielem (k. 31 akt księgi wieczystej).

Na podstawie powyższego wniosku i dokumentów został dokonany wpis hipoteki przymusowej kaucyjnej, w treści którego oznaczono wierzyciela hipotecznego jako „Skarb Państwa – Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.” (k. 32 akt księgi wieczystej – zawiadomienie o wpisie).

Zawiadomienie o wpisie do księgi wieczystej hipoteki przymusowej kaucyjnej zostało doręczone uczestnikowi K. P. i wnioskodawcy – Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. (Inspektorat w C.) (k. 33-34 – potwierdzenia odbioru).

Sąd Rejonowy we Włodawie nie doręczał żadnego zawiadomienia o wpisie jakimkolwiek organowi powołanemu do reprezentowania Skarbu Państwa.

Z powyższych ustaleń wynika, że wpis hipoteki przymusowej kaucyjnej w księdze wieczystej (...) nastąpił w rzeczywistości na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a nie na rzecz Skarbu Państwa, zaś w treści wpisu wierzyciel hipoteczny został oznaczony nieprecyzyjnie. Niedokładność w oznaczeniu wierzyciela hipotecznego jest w tym wypadku niedokładnością tego rodzaju, która może być usunięta w postępowaniu wieczystoksięgowym – bądź z urzędu przez sąd prowadzący księgę wieczystą, bądź na wniosek zainteresowanej osoby, w szczególności właściciela nieruchomości. W każdym razie nie zachodzi tutaj niezgodność między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej (...) a rzeczywistym stanem prawnym.

W rozpoznawanej sprawie poza sporem było to, że Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych przysługiwała wierzytelność stwierdzona decyzją z dnia 27 grudnia 2004 roku, (...), orzekającą o solidarnej odpowiedzialności K. P.i W. Z.za należności wynikające z niedopełnienia ciążącego na nich obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne w związku z prowadzoną przez nich działalnością gospodarczą.

Zgodnie z przepisem art. 26 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych, w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 2003 roku, hipoteka przymusowa dla zabezpieczenia należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne przysługiwała wyłącznie Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, a nie Skarbowi Państwa.

Skoro wpis hipoteki przymusowej kaucyjnej nastąpił na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, to niezależnie od tego, że nie zachodzi niezgodność między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej (...) a rzeczywistym stanem prawnym, należy stwierdzić, że pozwany Skarb Państwa nie jest w rozpoznawanej sprawie legitymowany biernie.

÷

Oczywiście bezzasadny jest zarzut naruszenia przez Sąd pierwszej instancji przepisu art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Powołany przepis stanowi, że wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.

Zarzut sformułowany przez pozwanego wynika albo z niezrozumienia treści przepisu art. 32 ust. 1 Konstytucji, albo z niewłaściwego odczytania jego treści. Właśnie przyjęcie, że tylko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych przysługuje uprawnienie do wystąpienia z wnioskiem o dokonanie sprostowania wpisu w księdze wieczystej dotyczącego oznaczenia wierzyciela hipotecznego, a właścicielowi nieruchomości obciążonej hipoteką takie uprawnienie nie przysługuje, stanowiłoby rażące naruszenie konstytucyjnej zasady równości wobec prawa. Wystąpienie z wnioskiem o sprostowanie treści wpisu w księdze wieczystej jest prawem osoby zainteresowanej, w tym w pierwszym rzędzie właściciela nieruchomości, a zatem, jeżeli osoba zainteresowana nie chce realizować swojego prawa, to nie musi występować ze stosownym wnioskiem.

*

Mając na uwadze powyższe rozważania należało oddalić apelację, jako bezzasadną.

*

Na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy oddalił wniosek A. P. o zasądzenie od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Starostę Powiatu (...) zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

W związku z oddaleniem apelacji powoda w całości, powód jest stroną przegrywającą sprawę w całości w postępowaniu odwoławczym. Nie może zatem uzyskać zwrotu kosztów poniesionych w postępowaniu odwoławczym.

Z kolei pozwany, który był reprezentowany w postępowaniu odwoławczym przez pełnomocnika będącego radcą prawnym, najpóźniej przed zamknięciem rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie wyroku nie złożył sądowi spisu kosztów, ani też nie zgłosił wniosku o przyznanie kosztów według norm przepisanych. Roszczenie pozwanego o zwrot kosztów postępowania odwoławczego wygasło zatem na podstawie art. 108 § 1 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.

*

Z tych wszystkich względów i na podstawie powołanych wyżej przepisów Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji wyroku.

1 Przytoczono dosłowne brzmienie zarzutów i wniosków apelacyjnych.